

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ**

ШКАТУЛА ОЛЕКСАНДР ПАВЛОВИЧ

УДК: 355.085.5 : 37.035.7 : 004.7 : 94 (477)

**МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ КУРСАНТАМИ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ
НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ**

13.00.02 – теорія та методика навчання
(історія та суспільствознавчі дисципліни)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті педагогіки Національної академії педагогічних наук України

Науковий керівник: кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник
Поздняков Володимир Михайлович

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Смагін Ігор Іванович,
Комунальний заклад «Житомирський
обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти» Житомирської обласної
ради, ректор;

кандидат педагогічних наук
Богдановська Людмила Петрівна,
Гімназія «Міленіум» № 318 м. Києва,
вчитель-методист.

Захист відбудеться 21 лютого 2018 року о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.452.03 в Інституті педагогіки НАПН України за адресою: 04053, м. Київ, вул. Січових Стрільців, 52-Д, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту педагогіки НАПН України за адресою: 04053, м. Київ, вул. Січових Стрільців, 52-Д.

Автореферат розісланий « ____ » січня 2018 року

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

Т. І. Мацейків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку вищої освіти України в цілому, й військової зокрема, характеризується багатьма процесами, що зумовлені, з одного боку, вступом людства наприкінці ХХ століття у постіндустріальну інформаційну стадію розвитку, а з іншого – новими викликами та загрозами, що супроводжують сучасне життя українського суспільства.

Стрімке нагромадження великої кількості інформації й удосконалення засобів комунікації в сучасному суспільстві, які водночас є і причинами, і наслідками процесів глобалізації й інтеграції, призводять до значної перебудови інформаційного середовища сучасного суспільства. Ці явища знаходять своє відображення в освіті, змінюючи функції та форми навчального процесу в освітніх закладах. Поряд із опануванням тими, хто навчається, змістом освіти, постає проблема навчити їх самостійно шукати, оцінювати й застосовувати нову інформацію, сформувати в них потребу навчатися впродовж життя. Завдання освіти в цьому контексті полягають, зокрема, в постійному вдосконаленні методів і засобів навчання з урахуванням досягнень педагогічних, психологічних і технічних наук, адже розвиток сучасної системи освіти без активного застосування ІКТ, а особливо можливостей Інтернету, є неможливим.

За цих умов особливого значення набуває проблема формування в майбутніх військових фахівців необхідних знань і умінь, що забезпечують їхню орієнтацію в інформаційному просторі, вміння знаходити інформацію та оперативно обмінюватися результатами пошуку. Такі знання і вміння мають розвиватись у процесі вивчення всіх навчальних дисциплін, зокрема й історії України, що посідає центральне місце в блоці гуманітарної та соціально-економічної підготовки. Саме вона має на меті формування в курсантів наукового світогляду, національної свідомості, сучасного історичного мислення, культури, громадянської позиції, сприяє підвищенню морально-психологічного стану армії України.

Проте, на сьогоднішній день розв'язати складне завдання запровадження Інтернет-технологій у практику навчання курсантів історії України у військових навчальних закладів не вдалося. Насамперед тому, що значна частина викладачів не надає належної уваги їх застосуванню на заняттях. Відсутні й методики використання цих засобів навчання, що змушує викладачів самостійно, шляхом випадкового підбору створювати власну методику, часто без врахування її дидактичної та методичної доцільності. Саме тому необхідність пошуків у царині методики ефективного впровадження цих засобів залишається надзвичайно гострою.

Проблема впровадження ІКТ у навчальний процес почала активно розроблятися у 80-90-х роках ХХ століття. Б. Гершунський, Ю. Машбиць, І. Підласий, Є. Полат, І. Роберт, Н. Тализіна, О. Тихомиров та інші визначили вплив комп'ютерних технологій на процес навчання та окреслили шляхи їх застосування у широкій шкільній практиці. Психолого-педагогічні основи впливу інформації на учнів у процесі навчання досліджували О. Агафонов,

Л. Виготський, Л. Занков, О. Леонт'єв, Н. Менчинська, М. Назар, С. Рубінштейн, І. Якиманська та ін.

Із появою та широким застосуванням ІКТ на новому рівні постала проблема обґрунтування запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіті. Цій проблемі присвятили свої дослідження українські вчені В. Биков, Ю. Дорошенко, Ю. Жук, Н. Морзе та інші. Розгляду проблем використання Інтернету на різних рівнях освіти присвячені праці С. Ведемейера, Д. Коваленка, В. Кухаренка, Л. Компанцевої, О. Петерса, А. Радкевича, М. Уголькова, Б. Холмберга та ін.

У методиці навчання історії питання застосування ІКТ та Інтернет-технологій розглянуті в працях К. Баханова, А. Булди, О. Пометун, О. Удада та ін. Взаємозв'язок запроваджуваного сьогодні компетентнісного підходу до навчання історії, який передбачає активізацію пізнавальної діяльності учнів, ґрунтовно досліджений О. Пометун, І. Смагіним, Г. Фрейманом. Використання ІКТ на уроках історії вивчалось такими педагогами як Ю. Комаров, О. Мокрогуз, С. Нетьосов, А. Фоменко, О. Худобець та ін.

Навчальними закладами України за досить короткий проміжок часу проведена велика робота щодо розробки та практичного впровадження мережних технологій, використання інтернет-ресурсів у навчальному процесі, насамперед, у відкритій/дистанційній освіті (Київський національний університет імені Т. Г. Шевченка, Національні технічні університети міст Києва, Харкова, Донецька; Хмельницький національний і Тернопільський національний педагогічні університети й ін.).

Є певні напрацювання в сфері використання мережевого простору й у військовій освіті, в системі вищих військово-навчальних закладів та військово-навчальних підрозділів. Однак дослідження сучасних інформаційних джерел і наявного практичного досвіду в сфері розробки та запровадження інформаційно-комунікаційних технологій указує на їх використання, перш за все, у викладанні технічних дисциплін у процесі формування в курсантів професійних компетенцій. Водночас, застосування потенційних можливостей мережних технологій у навчанні історії України висвітлено недостатньо. Слабо розробленими залишаються психолого-педагогічні, методико-технологічні аспекти, відсутній опис цілісної методики їх впровадження.

Це породжує в процесі навчання історії України курсантів ВВНЗ низку суперечностей:

- між зростаючими технічними можливостями безперешкодного доступу курсантів до Інтернету й розпорошеністю та низькою якістю інформації, яка пропонується різноманітними інтернет-ресурсами;
- між необхідністю інтенсифікації пізнавальної діяльності курсантів у процесі використання інтернет-ресурсів у навчанні історії України і недостатньою розробленістю теорії і методики її організації;
- між потребою у вдосконаленні організації самостійної роботи курсантів при вивченні історії України та відсутністю методик використання можливостей сучасних мережних технологій задля реалізації цього завдання;

- між завданням забезпечення формування необхідного світогляду майбутнього захисника України в умовах загострення негативних інформаційно-психологічних впливів на особистість і недостатньою розробленістю заходів і способів захисту курсантів від них під час освітньої діяльності.

Таким чином, нові виклики сучасного інформатизованого світу до підготовки майбутніх офіцерів, необхідність змін у системі підготовки військових фахівців та зазначені вище суперечності обумовили актуальність і вибір теми дослідження: **«Методика використання курсантами вищих навчальних закладів інтернет-ресурсів у процесі навчання історії України».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукове дослідження виконано відповідно до наукової тематики відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України «Науково-методичні засади формування та реалізації оновленого змісту суспільствознавчих предметів в основній школі» (Державний реєстраційний номер 0112U000178).

Тему дисертації затверджено вченою радою Інституту педагогіки НАПН України (протокол № 7 від 28.05.2015 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці методики використання інтернет-ресурсів курсантами вищих військових навчальних закладів під час навчання історії України.

У відповідності до мети визначено такі **завдання дослідження:**

1. На основі аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури визначити сутність і потенціал інтернет-ресурсів у навчанні курсантів вищих військових навчальних закладів.

2. З'ясувати дидактичні, технічні (технологічні), процедурні та організаційні можливості використання інтернет-ресурсів у навчанні історії України.

3. Визначити організаційно-методичні умови ефективного використання курсантами ВВЗО інтернет-ресурсів у навчальному процесі.

4. Оцінити сучасний стан використання курсантами ВВЗО інформаційних джерел у навчанні історії України.

5. Розробити та експериментально перевірити методику використання інтернет-ресурсів у навчанні історії України курсантів вищих військових навчальних закладів.

Об'єкт дослідження – навчання історії України курсантів вищих військових навчальних закладів.

Предмет дослідження – використання інтернет-ресурсів у навчанні.

Розв'язання поставлених у дослідженні завдань здійснювалось за допомогою комплексу **методів дослідження:**

теоретичних: аналізу наукової педагогічної, психологічної та методичної літератури за тематикою дослідження для формулювання наукових засад дослідження, державних стандартів, навчальних програм, текстів підручників та методичної літератури з дисциплін гуманітарного циклу, а також наявних у мережі інтернет-ресурсів для виявлення можливостей їх використання в процесі навчання історії України; синтезу і порівняння положень психолого-педагогічної

й методичної літератури із проблеми дослідження з метою відображення конкретної цілісності проблеми, що вивчається, виявлення різних поглядів на зміст термінів та встановлення на цій основі їх загальних рис, теоретичного моделювання навчально-пізнавальної діяльності курсантів; узагальнення з метою встановлення загальних дидактичних властивостей і ознак інтернет-ресурсів, пошуку шляхів ефективного використання досвіду роботи з інтернет-ресурсами під час навчальної діяльності;

емпіричних – спостереження, бесіди, анкетування, тестування, інтерв'ю, за допомогою яких вивчався вплив застосування інформаційних ресурсів Інтернету в навчально-виховному процесі; констатувальний та формувальний педагогічний експеримент з метою виявлення ефективності методики використання курсантами вищих навчальних закладів інтернет-ресурсів у процесі навчання історії України;

статистичних: методів математичної статистики для обробки та інтерпретації результатів експериментального дослідження, графічного подання результатів педагогічного експерименту.

Теоретико-методологічну основу дисертаційного дослідження становлять фундаментальні філософські та психолого-педагогічні положення про закономірність процесу пізнання (Л. Виготський, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн); компетентнісний та особистісно-діяльнісний підходи до аналізу педагогічних процесів і явищ (Н. Бібік, С. Клепко, В. Кремень, О. Савченко); наукові положення фундаментальних психолого-педагогічних досліджень із проблем організації навчально-пізнавальної діяльності, врахування вікових та індивідуальних особливостей курсантів у процесі навчання (М. Бурда, Ю. Мальований, В. Луговий, О. Ляшенко, Н. Письменна, О. Топузов та ін.); ідеї сучасної дидактики про застосування ІКТ у навчальному процесі, загальні положення теорії інформації, загальнонаукові принципи системності, цілісності, структурності, динамічності (В. Гершунський, Р. Гуревич, А. Гуржій, Ю. Жук, Ю. Машбиць, Н. Морзе); положення керівних документів про освіту останнього часу.

Організація дослідження. Дослідження проводилося поетапно, впродовж 2013-2017 рр.

На першому етапі (2013–2014 рр.) здійснювався теоретичний аналіз джерел із теми дослідження, розроблявся термінологічно-поняттєвий та науковий апарат дисертації, розроблялися й уточнювалися теоретичні засади дослідження, проводився аналіз інтернет-ресурсів з історії, вивчався та узагальнювався досвід роботи ВНЗ із використання інтернет-ресурсів у курсі історії України.

На другому етапі (2014–2015 рр.) проводився констатувальний експеримент із метою оцінки сучасного стану використання курсантами ВВЗО інформаційних джерел у навчанні історії України, розроблялась методика їх застосування на заняттях з історії, здійснювався аналіз застосування окремих ресурсів, апробувались елементи методики застосування презентацій на уроках, механізми діагностики результатів констатувального та формувального експериментів.

На третьому етапі (2015–2017 рр.) здійснювалась апробація авторської методики навчання в експериментальних і контрольних групах; проводився

статистичний аналіз отриманих результатів у процесі експериментальної роботи, порівняння здобутків експериментального навчання з результатами навчання в контрольних групах, формулювання висновків та рекомендацій.

Експериментальна база дослідження. Експериментальна робота під час проведення дослідження здійснювалась у Житомирському військовому інституті імені С. П. Корольова, Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, у Військовому інституті Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Житомирському агротехнічному коледжі.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що *вперше* як особлива методична проблема досліджено використання освітніх інтернет-ресурсів у навчанні курсантів вищих військових навчальних закладів історії України, визначено мету, особливості й доцільність їх використання під час занять і в процесі самостійної роботи курсантів; з'ясовано організаційно-методичні умови ефективного використання курсантами інтернет-ресурсів у навчальному процесі, серед яких: забезпечення достатнього рівня оснащення курсантів комп'ютерними пристроями, формування у них умінь самостійно працювати з інтернет-ресурсами під час навчальних занять і самостійної роботи, підвищення рівня підготовленості викладачів кафедр вищих військових навчальних закладів до навчання курсантів з використанням інтернет-ресурсів, розробка викладачами доступного для розміщення в Інтернет-мережі навчального матеріалу й методики його застосування в навчальному процесі;

розроблено дидактичний інструментарій використання групи соціальної мережі як комплексного інформаційного ресурсу;

експериментально перевірено методику використання освітніх інтернет-ресурсів у процесі навчання курсантів навчальної дисципліни «Історія України»;

удосконалено поняттєвий апарат досліджуваної проблеми, зокрема, витлумачено поняття «інтернет-ресурс», «освітній інтернет-ресурс», «методика використання освітніх інтернет-ресурсів у навчанні історії і суспільствознавчих дисциплін», прийоми забезпечення протидії негативним інформаційним впливам Інтернет-середовища під час використання його інформаційних ресурсів у процесі вивчення історії України;

дістали подальшого розвитку положення методичної науки щодо форм і методів навчання історії у вищому військовому навчальному закладі, що забезпечують вирішення завдань професійної освіти.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки, результати і рекомендації проведеного дослідження можуть бути використані під час викладання дисциплін гуманітарного циклу у вищих навчальних закладах України, в наукових розробках із педагогіки для студентів, курсантів і викладачів вищих навчальних закладів гуманітарного спрямування, в системі післядипломної освіти фахівців, у системі вищої дистанційної освіти.

Обґрунтовані в дослідженні висновки й практичні рекомендації впроваджені в навчальний процес: кафедри суспільних наук Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження від 20.11.2017 р.); кафедри гуманітарних наук Національної академії

сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження від 08.11.2017 р.); кафедри зарубіжної воєнної інформації Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження від 02.11.2017 р.); кафедри інноваційних технологій професійної освіти (ІТПО) Навчально-наукового інституту неперервної освіти Національного Авіаційного Університету (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження від 01.11.2017 р.); Житомирського агротехнічного коледжу (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження № 04 від 12.01.2018 р.)

Вірогідність результатів дослідження забезпечується методологічною і теоретичною обґрунтованістю його вихідних позицій, застосуванням комплексу взаємопов'язаних методів відповідно до мети, об'єкта, предмета та завдань дослідження, репрезентативністю експериментальних даних, кількісним та якісним аналізом отриманих емпіричних даних з використанням методів математичної статистики.

Апробація результатів дослідження. Основний зміст дисертаційного дослідження викладено у виступах на:

міжнародних науково-практичних та науково-технічних конференціях: I, II та III науково-практичні конференції: «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка» (м. Суми, 2014, 2015, 2016), «Сучасні інформаційно-телекомунікаційні технології» (Київ, 2015), «Соціально-психологічний портрет військового професіонала» (Житомир, 2017);

всеукраїнських науково-практичних та науково-методичних конференціях: XX та XXI Всеукраїнські науково-практичні конференції «Проблеми створення, розвитку та застосування високотехнологічних систем спеціального призначення» (Житомир, 2014, 2016), XV та XVI Всеукраїнські науково-методичні конференції «Проблеми та напрями вдосконалення підготовки військових фахівців з урахуванням досвіду антитерористичної операції у східних областях України» (Житомир, 2015, 2017), «Інформаційно-психологічна безпека особистості як теоретична і практична проблема» (Житомир, 2014).

звітних науково-практичних конференціях Інституту педагогіки НАПН України (Київ, 2015, 2016);

засіданнях відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України.

Публікації. Основні положення та результати дисертації висвітлено в 17 одноосібних публікаціях автора, з яких 4 статті розміщено у фахових наукових виданнях України, 1 – у міжнародному науковому виданні, 12 – матеріали наукових та науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел із 332 найменувань на 36 сторінках та 15 додатків на 41 сторінці. Повний обсяг дисертації становить 257 сторінок, з них основного тексту – 167 сторінок. Робота містить 33 таблиці, 11 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету й завдання, об'єкт і предмет, охарактеризовано методи, етапи дослідно-експериментальної роботи, розкрито наукову новизну й практичну значущість здобутих результатів, висвітлено дані щодо їх апробації й упровадження.

У першому розділі *«Теоретико-методичні засади дослідження»* проаналізовано та уточнено поняттєво-термінологічний апарат дослідження, пов'язаний із дидактичною категорією «інтернет-ресурс», висвітлено потенціал використання ресурсів Інтернету в процесі вивчення історії України, визначено організаційно-методичні умови використання курсантами ВНЗ інтернет-ресурсів у навчальному процесі.

Проведений теоретичний аналіз свідчить, що перехід людства до інформаційного типу цивілізації пов'язаний із поширенням інформаційних технологій, що уможливили процеси збирання, накопичення та використання великих масивів інформації та забезпечили свободу обміну інформацією. Поняття інформації дослідники тлумачать по-різному, погоджуючись лише в тому, що це сукупність певних відомостей, які є відображенням реального світу, його властивостей та структури. За умов інформаційного суспільства в наукових колах існують два концептуальні підходи до природи інформації: атрибутивний (з цієї позиції, інформація є властивістю матеріальних предметів та відображає їх зміст і структуру) та функціональний (інформація є елементом комунікаційних зв'язків у складних самоорганізованих системах).

У процесі передачі інформації під час комунікаційної взаємодії здійснюється її впорядкування. Інформація оформляється у відповідності до висунутих вимог (критеріїв, норм), і, як результат, отримує певне суспільне значення та перетворюється в знання. Інформація, таким чином, виступає основою формування знань саме під час міжособистісної комунікації. З цього погляду саме комунікація є основою освітнього процесу. Для реалізації комунікативних зв'язків люди використовують різноманітні засоби від безпосереднього прямого вербального спілкування до дистанційного, опосередкованого та невербального спілкування. В процесі комунікації завжди відбувається обмін інформацією, що має на меті коригування думок, світоглядних настанов, ставлень чи дій партнера/партнерів із спілкування. Змістовною стороною комунікації є інформація, що переміщується між партнерами з комунікації, множитья, трансформується, видозмінюється. Витоком, джерелом інформації виступають різноманітні інформаційні ресурси: документи, їхні масиви, місце чи середовище, яке слугує осередком нових, невідомих раніше відомостей, фактів, суджень тощо.

Вивчення джерел із проблеми дослідження показує, що Інтернет як технологічний феномен другої половини ХХ століття, що виник для забезпечення безперервної передачі інформації між учасниками мережі, швидко перетворився на місце її збереження і нагромадження та почав впливати на всі сфери людського життя. Сьогодні дослідники визначають Інтернет як глобальну, всесвітню комп'ютерну мережу, яка забезпечує накопичення, збереження, поширення та обмін численної, різноманітної за змістом і характером інформації, розміщеної

на її ресурсах (у її середовищі). Діяльність людини в мережі Інтернет відбувається в різноманітних формах і способах – інтернет-практиках, які за сферою застосування можуть бути трудові, освітні, суспільно-політичні, економічні, дозвіллієві, повсякденно-побутові, особистісні.

Вплив Інтернету на різні сторони існування людського суспільства породжує численні дослідження цього феномена, пов'язані з інформаційно-комунікативними особливостями використання Інтернету сучасною молоддю, впливом його на психологічний розвиток особистості, формуванням особливої інформаційно-комунікативної культури, ставленням до нього різних груп населення, проблемами самоідентифікації в середовищі Інтернету та ін.

Проведені дослідження дають змогу зробити висновок, що феномен Інтернету здійснює сьогодні значний вплив і на освіту, виступаючи однією з основ академічної свободи учасників освітнього процесу, їх рівноправності, доступу до інформації, прозорості комунікації під час навчання, підґрунтям дистанційної форми здобуття освіти тощо. Бурхливий розвиток мережі та накопичення в ній великої кількості інформації різного характеру, спрощення доступу до цієї інформації, наявність у мережі можливостей здійснювати акти комунікації дають змогу розглядати її як елемент педагогічного процесу. Розвиток засобів спілкування та комунікації в мережі Інтернет (електронна пошта, системи зв'язку і обміну даними регіонального та локального поширення, соціальні сервіси та мережі, різноманітні месенджери) відкрили абсолютно нові можливості для інноваційної освітньої діяльності.

Використання Інтернет-технологій у навчанні насамперед створює якісно нові умови для зручного та необмеженого спілкування учасників навчального процесу за допомогою комп'ютерної техніки та телекомунікаційних мереж, створення викладачами нових систематизованих масивів навчальної інформації у відповідності до програм і навчальних планів, які за своїм обсягом суттєво перевищують можливості інформаційних джерел на паперових носіях, виходу навчальних закладів на освітні ринки будь-яких країн. Інтернет-технології є дієвим засобом якісного навчання, адже дають змогу подолати невідповідність між змістом освіти й рівнем розвитку науки, створити сприятливі умови для пізнавальної діяльності всіх, хто навчається, шляхом добору необхідних засобів і методів навчання з урахуванням їхніх індивідуальних і когнітивних властивостей, використовувати ефективні засоби підтримки індивідуальної та групової форм навчання.

Останніми роками в Інтернеті розміщується і нагромаджується значна кількість інформаційних ресурсів. У широкому розумінні інформація, розміщена у мережі, об'єднується поняттям «інтернет-ресурс». Узагальнення значної кількості досліджень дозволило нам визначити це вихідне поняття нашого дослідження більш ґрунтовно. Під інтернет-ресурсом розуміємо *інформаційний ресурс, розміщений в середовищі мережі Інтернет та придатний для задоволення інформаційних потреб особистості, соціальних груп та суспільства в цілому.*

Більшість дослідників, класифікуючи типи інтернет-ресурсів, у якості основних критеріїв застосовує їх поділ у залежності від: розміщення, призначення,

способу подання інформації, технологічних особливостей, ступеня їх доступності. Це дозволяє виокремити з інтернет-ресурсів так звані освітні веб-ресурси (ресурси Інтернету), тобто ті, що розміщені у веб-просторі локальної чи глобальної мережі у вигляді файлів різних форматів (текстових, графічних, звукових, відео форматах та ін.) і можуть бути використані при проведенні навчальних занять, організації самостійної роботи, дистанційної освіти. До освітніх ресурсів Інтернету зазвичай відносять наукові й науково-популярні матеріали (електронні бібліотеки, електронні версії наукових видань тощо); довідкові матеріали; освітні матеріали (сайти, присвячені проблемам освіти, методичні розробки, дистанційні курси, проектні програми тощо); електронні підручники; системи тестування; засоби математичного та імітаційного моделювання й автоматизації професійної діяльності; сервісні програмні засоби автоматизації навчального середовища та ін.

Вивчення значного масиву джерел свідчить про інтерес дослідників до питань впровадження Інтернет-технологій у навчальний процес: розробка принципів використання інтернет-ресурсів, вивчення психолого-педагогічних основ застосування в освіті ресурсів мережі, організації роботи викладача при використанні мережі Інтернет, розробка методів, форм та засобів використання інформаційних ресурсів Інтернету в навчанні, удосконалення моніторингу якості освітнього процесу в умовах використання Інтернету. Велика різноманітність підходів до способів використання інтернет-ресурсів під час навчання відображає існуючу розмаїтість підходів до розуміння цього процесу.

Низка дослідників зосереджує увагу на наявних інтернет-загрозах, що можуть впливати не лише на апаратну частину комп'ютера, планшета, смартфона, їх програмне забезпечення, стійкість баз даних, а й на психіку їхніх власників, змінюючи в потрібному напрямку їхні уявлення про сутність та значення подій, спотворювати орієнтири, цінності та мету діяльності.

Серед досліджень, пов'язаних з використанням освітніх інтернет-ресурсів у навчально-виховному процесі є й праці, пов'язані з розглядом цієї проблеми в навчанні окремим дисциплінам, зокрема історії. Аналіз керівних документів з питань вищої військової освіти, так само як і досліджень і публікацій, засвідчує, що наріжним каменем та головним завданням циклу гуманітарних дисциплін у системі військової освіти є формування в майбутніх військових любові до батьківщини, готовності до самопожертви в ім'я незалежності та майбутнього України. Головне місце тут належить дисциплінам історичного спрямування як-от: «Історія України», «Історія української культури», «Історія українського війська» та ін. Саме історична складова гуманітарного циклу змісту вищої військової освіти є важливим механізмом трансляції й відтворення культурно-національних цінностей та ідеалів суспільства, що детермінуються його історією, ідеологією, традиціями та відповідним менталітетом. Її призначенням є створити умови для розвитку особистості компетентного, активного, відповідального громадянина України.

Аналіз стандартів вищої освіти, розроблених відповідно до вимог Закону України «Про вищу освіту», свідчить, що їх розробники, незважаючи на різне професійне спрямування ВНЗ, вбачають серед переліку загальних компетентностей

випускника такі, що значною мірою обумовлюються вивченням, разом з іншими суспільствознавчими дисциплінами, навчальної дисципліни «Історія України», наприклад, здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог; здатність діяти соціально відповідально та свідомо; мати необхідні світоглядні та ціннісні орієнтири, навички соціальної та міжособистісної комунікації, здатність протистояти негативним інформаційним впливам та ін.

Очевидно, що процес навчання курсантів історичних дисциплін, як і всіх інших, здійснюється у чітко окреслених контингентних та просторово-часових межах, формально визначених та жорстко регламентованих нормативними актами спеціального законодавства щодо вищої військової освіти. Саме тому впровадження нових педагогічних технологій у перебіг формування військового фахівця є процесом тривалим та кропітким.

Разом із тим, більшість наукових розвідок із цього питання наголошують на необхідності використовувати задля інтенсифікації процесу навчання курсантів суспільних дисциплін наявні інформаційно-комунікативні технології, зокрема освітні інтернет-ресурси. Тому завданням педагогів буде визначення і дотримання організаційно-методичних умов, які дозволять зробити використання інтернет-ресурсів у навчанні історії дійсно ефективним.

Отже, основними організаційно-методичними умовами ефективного використання інтернет-ресурсів у процесі навчання історії курсантів вищих військових навчальних закладів є:

- забезпечення достатнього рівня оснащення курсантів комп'ютерними пристроями і доступу до локальних і глобальних інформаційних мереж;
- формування в курсантів умінь самостійно працювати з інтернет-ресурсами під час навчальних занять і самостійної роботи;
- підвищення рівня підготовленості викладачів кафедр вищих військових навчальних закладів до навчання курсантів із використанням інтернет-ресурсів;
- розробка викладачами доступного для розміщення в Інтернет-мережі навчального матеріалу (інформаційних матеріалів з навчальних дисциплін, завдань і методичних рекомендацій із використання веб-ресурсів під час проведення занять і самостійної роботи курсантів) і методики його застосування у навчальному процесі.

У другому розділі *«Експериментальна перевірка використання інтернет-ресурсів курсантами в процесі навчання історії України»* висвітлено сучасний стан використання ресурсів Інтернету в навчанні історії України у вищих військово-навчальних закладах, охарактеризовано особливості експериментальної методики, висвітлено хід і результати експериментального навчання.

На констатувальному етапі експериментальної роботи в процесі дослідження створених українськими вищими військовими навчальними закладами інтернет-ресурсів (сторінок у соціальних мережах, веб-сайтів чи порталів) було встановлено, що більшість із них мають обмежені можливості для використання їх інформації в навчальному процесі. На них містяться дані загального характеру щодо складу

викладачів, структури закладу, поточних подій (конференцій та ін.), іноді наявні архіви деяких навчально-методичних матеріалів або рекомендації для самостійної роботи курсантів, інформація про загальний бібліотечний фонд, перелік підручників тощо. Аналіз активності використання офіційних сайтів ВВНЗ за допомогою сервісу MegaIndex підтвердив їх пасивність.

Для уточнення отриманих даних було проведено опитування науково-педагогічних працівників щодо характеру і способів використання ними інтернет-ресурсів під час проведення занять з історії України. За результатами опитування з'ясовано, що викладачі активно використовують роботу з мультимедійними комп'ютерними програмами, з текстами електронних документів та навчальних матеріалів. Для комунікації вони застосовують електронну пошту, чати, месенджери, програми зв'язку ICQ та Skype. Майже 100 % опитаних респондентів указують на необхідність використання в освітній діяльності інформаційних ресурсів Інтернет-мережі. Технічний рівень оснащення викладацького складу засобами, які мають доступ до ресурсів мережі, є досить високим (до 95%).

Разом з тим, лише дві третини опитаних (62,5 %) зазначили, що епізодично використовують інтернет-ресурси в навчанні, з них – 18,7 % роблять це постійно. Серед застосовуваних викладачами прийомів названі робота з текстами, аналіз повідомлень у стрічках новин, відеосюжетів, пошук необхідних даних за завданням викладача, робота з бібліотечними ресурсами, наповнення інформаційного контенту сайту, підготовка доповідей, презентацій, веб-квестів, виконання індивідуальних завдань. Лише третина викладачів підтвердила наявність на власних інтернет-ресурсах спеціально створених навчальних матеріалів. Більше 60 % викладачів суспільствознавчих дисциплін ніколи не створювали в мережі Інтернет власних веб-ресурсів освітнього чи особистого характеру (сайтів, блогів, сторінок у соціальних мережах). Щодо використання інтернет-ресурсів безпосередньо під час занять, більшість викладачів відповіли негативно.

Натомість, за даними досліджень, Інтернет використовується курсантами досить активно, перш за все, для спілкування – 40,6 % опитаних респондентів, для пошуку цікавої інформації – 31,7 % респондентів, для пошуку навчальної інформації – 17,8 % і в останню чергу для розваг – 9,9%. Причому, навчальні ресурси мережі використовуються курсантами самостійно, а навчальна інформація, знайдена там, не перевіряється на вірогідність та залишається виключно в особи, яка її знайшла. На відміну від викладачів, абсолютна більшість комунікаційних взаємозв'язків курсантів у Інтернеті пов'язана з використанням соціальних мереж. У процесі досліджень з'ясувалися складності, з якими стикаються курсанти при використанні інтернет-ресурсів. Серед них названі такі: відволікання на сторонні ресурси – 53 % респондентів; невміння концентруватися на необхідному при роботі в мережі – 47 %; небажання працювати – 41 %; відсутність необхідних навичок та вмінь для роботи в Інтернеті – 17,6 % респондентів.

На основі теоретичних розвідок і даних констатувального експерименту було розроблено експериментальну методику навчання. Для використання під час формувального експерименту нами було проведено порівняльну оцінку типів

Інтернет-ресурсів, які можуть бути використані для розміщення інформації різноманітного навчального характеру з історії України. Авторська методика передбачала створення в соціальній мережі Facebook віртуального освітнього середовища на основі аналізу та відбору навчальних матеріалів з історії України, які були розміщені в спеціально створеній навчальній групі. Модуль посилань, призначений для розміщення корисних лінків, які мали використовуватись під час навчання історії України, отримав чотири посилання на зовнішні інформаційні ресурси мережі: Вікіпедію, два академічні портали з історії України та відеохостинг з відеосюжетами про становлення та розвиток Української державності.

До початку проведення лекційних та семінарських занять у модулі були розміщені документи: робоча навчальна програма вивчення дисципліни, методичні рекомендації з історії України, питання контрольних заходів (підсумкових модульних робіт та іспиту). Новий матеріал розміщувався в спільноті та ставав доступним для курсантів відразу після проведення заняття за відповідною темою. Таким чином дотримувалась синхронність викладення матеріалу в навчальних аудиторіях та веб-середовищі. Була реалізована можливість проведення самоконтролю рівня засвоєння навчального матеріалу через розміщення у межах групи різноманітних навчальних тестів.

Для участі курсантів було створено групу, яка отримала назву «Навчаємось в Інтернеті: Історія України», членом якої курсанти могли стати за запрошенням викладача (адміністратора групи). Після завершення реєстрації користувачів їм було надано права з розміщення матеріалів з історії України та спілкування.

Інтернет-ресурси системно використовувались під час лекцій, семінарів, проектної та самостійної роботи курсантів за програмою навчальної дисципліни. Наприклад, під час перевірки рівня готовності до занять курсанти могли самостійно використати матеріали вхідного контролю, в процесі обговорення проблемних питань семінарів вони виконували отримане завдання з аналізу історичного документу, розміщеного в мережі за допомогою ресурсів створеної спільноти, або інформації, розміщеної безпосередньо на інформаційних ресурсах Інтернету та ін. Під час самостійної підготовки курсанти мали змогу працювати з навчальними матеріалами, розміщеними в спільноті, отримувати консультації та пояснення викладача, обговорювати один із одним незрозумілі чи суперечливі питання. В такий спосіб курсанти оперативніше опрацьовували великий масив інформації, між усіма учасниками навчального процесу підтримувався важливий інтелектуальний зв'язок, реалізовувались сучасні педагогічні технології, зокрема проектна.

Експериментальне навчання 479 курсантів I курсу в межах формульованого експерименту здійснювалось у Житомирському військовому інституті ім. С. П. Корольова, Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Військовому інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Перед початком та в процесі експерименту проводились аудиторні та дистанційні інформаційно-методичні консультації для курсантів і викладачів, які брали участь у дослідженні. Викладачам – учасникам

експерименту – надавались методичні матеріали для проведення експериментальних занять.

У контрольних групах працювало 237 осіб, в експериментальних – 242. Процес навчання курсантів в експериментальних групах відрізнявся застосуванням у них авторської методики використання Інтернет-ресурсів.

На основі вимог до навчальної дисципліни «Історія України» та визначених нами критеріїв було обґрунтовано параметри визначення високого, достатнього, середнього і низького рівнів навчальних досягнень курсантів на заняттях з історії України. Це співвідноситься як з національною шкалою, так і з міжнародною ECTS, і дало змогу в ході експерименту проводити оцінку його проміжних та остаточних результатів. Категорія K_1 – низький рівень – знання курсанта з історії України, вміння здобувати їх, зокрема за допомогою інтернет-ресурсів, відповідають початковому рівню. Категорія K_2 – середній рівень – курсант не повною мірою засвоїв програмовий матеріал з історії України, дослідницькі вміння, зокрема використання інтернет-ресурсів – на невисокому рівні. Категорія K_3 – достатній рівень – курсант має глибокі знання з історії України, вміє аналізувати, систематизувати історичну інформацію, добирати її з різноманітних джерел. Категорія K_4 – високий рівень – курсант демонструє глибокі, системні знання з історії України, вміє аналізувати, систематизувати історичну інформацію, добирати її з різноманітних джерел, самостійно здійснює власні Інтернет-дослідження з історії.

Для оцінки успішності пропонованої методики було порівняно навчальні досягнення курсантів до початку апробації пропонованої системи навчання та після неї. Такі виміри проводились за допомогою виконання ними тестових завдань та заповнення опитувальників. Дієвість запропонованої експериментальної методики навчання з використанням інтернет-ресурсів була математично підтверджена за допомогою критерію Пірсона (χ^2). Результати навчання в контрольних і експериментальних групах засвідчили зміни в кількості курсантів на високому і достатньому рівнях навчальних досягнень порівняно з початком експерименту в експериментальних групах і відсутність значної динаміки – у курсантів контрольних груп (Таблиця 1).

Таблиця 1

**Розподіл курсантів за рівнями навчальних досягнень
(у відсотках до загальної кількості курсантів)**

Рівень навчальних досягнень	Кількість курсантів			
	до експерименту		після експерименту	
	контрольні групи	експериментальні групи	контрольні групи	експериментальні групи
Низький	29%	30%	26%	7%
Середній	39%	40%	37%	31%
Достатній	21%	22%	25%	39%
Високий	11%	8%	12%	23%

Таким чином, експериментальне навчання засвідчило, що застосування традиційних методів у навчанні курсантів не веде до відчутних змін у результатах навчання, тоді як показники навчальних досягнень курсантів, які навчались за експериментальною методикою, збільшились у бік достатнього та високого рівнів. Це дозволяє зробити висновок про достатньо високу ефективність використання розробленої на основі застосування положень дослідження авторської методики. Одержані результати експерименту дають змогу стверджувати, що мету дослідження досягнуто, а його завдання розв'язані.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів проведеного дослідження, теоретичні розвідки та педагогічний експеримент дали підстави для таких висновків.

1. У науковій літературі Інтернет визначається як глобальна, всесвітня комп'ютерна мережа, яка забезпечує накопичення, збереження, поширення та обмін численної, різноманітної за змістом і характером інформації, розміщеної на її ресурсах. Діяльність сучасної людини в мережі Інтернет відбувається в різноманітних формах і способах, зокрема в освітній сфері. Розвиток засобів спілкування та комунікації в мережі Інтернет, разом з накопиченням у ній великої кількості інформації різного характеру і спрощенням доступу до цієї інформації, відкрили абсолютно нові можливості для інноваційної освітньої діяльності. Поступово використання Інтернету перетворюється на важливіший напрям впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій в освітній простір. За таких умов самостійна діяльність здобувача освіти стає визначальною в процесі освітньої комунікації, а головним завданням педагога є створення необхідних педагогічних умов його активної пізнавальної діяльності через розробку відповідних проблемних задач та завдань, навчальних ситуацій, що потребують пошуку ймовірних шляхів розв'язання.

В Інтернеті розміщується і нагромаджується значна кількість інформаційних ресурсів, що об'єднуються поняттям «інтернет-ресурс», під яким розуміють *інформаційний ресурс, розміщений в середовищі мережі Інтернет та придатний для задоволення інформаційних потреб особистості, соціальних груп та суспільства в цілому*. Особливе місце серед інтернет-ресурсів посідають освітні веб-ресурси, тобто ті, що розміщені у веб-просторі локальної чи глобальної мережі й можуть бути використані при проведенні навчальних занять, організації самостійної роботи, дистанційної освіти: наукові та науково-популярні видання, методичні розробки, он-лайн курси, електронні підручники, системи тестування; засоби математичного та імітаційного моделювання й автоматизації професійної діяльності та ін. До досліджуваних питань впровадження інтернет-технологій у навчальний процес віднесено: вивчення психолого-педагогічних основ застосування в освіті ресурсів мережі, організація роботи викладача при використанні мережі Інтернет, удосконалення моніторингу якості освітнього процесу в умовах використання Інтернету, наявні технологічні та психологічні інтернет-загрози для користувачів Інтернету та ін.

2. Серед гуманітарних дисциплін, що викладаються у вищому військовому навчальному закладі, важливе місце належить історії України, яка найбільшою мірою сприяє формуванню в майбутніх військових любові до батьківщини, готовності до самопожертви в ім'я незалежності та майбутнього України. Її головним призначенням є створити умови для розвитку особистості компетентного, активного, відповідального громадянина України. Окрім того, вона закладає фундамент загальних компетентностей випускника, що формуються під час вивчення інших суспільствознавчих дисциплін: абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатності застосовувати знання в практичних ситуаціях за умов недостатньої інформації та суперечливих вимог, діяти соціально відповідально та свідомо та ін.

Окрім того, чітко окреслені контингентні та просторово-часові межі, жорстко регламентовані нормативними актами спеціального законодавства щодо вищої військової освіти, обумовлюють необхідність пошуку викладачами можливостей інтенсифікації навчального процесу за рахунок інноваційних підходів. Зокрема, у навчанні історії України інтернет-ресурси стають у нагоді при отриманні основної чи додаткової навчальної інформації з літератури або історичних документів, під час організації опрацювання курсантами досліджень щодо основних історичних подій, представлених в мережі візуальними джерелами, при пошуку, створенні викладачем і використанні курсантами під час занять електронних матеріалів, карт, графічних зображень, аудіо та відео матеріалів, при організації виконання курсантами навчальних проектів, кейсів, проходження навчальних історичних квестів із використанням ресурсів мережі, при організації самоконтролю курсантами рівня засвоєння навчального матеріалу, при обміні навчальною інформацією, проведенні консультацій, обговорень проблемних, складних питань поза межами навчальної аудиторії тощо.

3. Історія як навчальна дисципліна має значний потенціал для використання на заняттях і поза ними наявних і спеціально створених освітніх інтернет-ресурсів. Разом з тим, необхідним є дотримання організаційно-методичних умов, які дозволяють зробити використання інтернет-ресурсів у навчанні історії дійсно ефективним. Серед них: забезпечення достатнього рівня оснащеності курсантів комп'ютерними пристроями й доступу до локальних і глобальних інформаційних мереж; формування в курсантів умінь самостійно працювати з інтернет-ресурсами під час навчальних занять і самостійної роботи; підвищення рівня підготовленості викладачів кафедр вищих військових навчальних закладів до навчання курсантів з використанням інтернет-ресурсів; розробка викладачами доступного для розміщення в Інтернет мережі навчального матеріалу (інформаційних матеріалів із навчальних дисциплін, завдань і методичних рекомендацій із використання веб-ресурсів під час проведення занять і самостійної роботи курсантів) та методики його застосування у навчальному процесі.

4. Констатувальні дослідження масової практики навчання історії України у вищих військових навчальних закладах засвідчили, що потенціал використання курсантами інтернет-ресурсів реалізується недостатньо. Так, активність використання й відвідання курсантами офіційних сайтів ВВЗО є дуже низькою.

Інші ресурси Інтернету в навчанні (як рекомендацію для ознайомлення курсантів з інформацією ресурсів) використовують епізодично 62,5 % викладачів ВНЗ, постійно – лише 18,7 %. Більшість викладачів ніколи не використовують інтернет-ресурси безпосередньо під час занять. Викладачі зазначають відсутність у них умінь визначити зміст та організувати процес навчання у відповідності до дидактичних властивостей і можливостей інтернет-ресурсів, спрогнозувати можливі результати навчання, обрати способи інтеграції та поєднання інтернет-ресурсів із наявними традиційними засобами навчання.

Більше 60 % викладачів суспільствознавчих дисциплін ніколи не займалися створенням в мережі Інтернет власних веб-ресурсів освітнього чи особистого характеру (сайтів, блогів, сторінок у соціальних мережах). Натомість курсантами Інтернет використовується досить активно, але в основному для спілкування (40,6 % опитаних) і пошуку цікавої інформації (31,7 % респондентів). Лише 17,8 % курсантів шукають в Інтернеті навчальну інформацію, причому навчальні ресурси мережі використовуються ними самостійно, інформація мережі не перевіряється на вірогідність. На відміну від викладачів, абсолютна більшість комунікаційних взаємозв'язків курсантів у Інтернеті пов'язана з використанням соціальних мереж.

5. Експериментальна методика передбачала внесення змін до всіх основних форм навчального процесу та видів навчальних занять за рахунок використання інтернет-ресурсів. Елементами цієї методики стали: реалізація визначених вище організаційно-методичних умов ефективного використання інтернет-ресурсів, відібраний і структурований відповідно до названих вище підходів зміст навчання історії України, адекватні йому форми, методи, прийоми організації навчання й вимірювання результатів навчального процесу, спеціальна підготовка викладачів і курсантів та розробка експериментальних матеріалів.

Авторська методика передбачала створення у соціальній мережі Facebook віртуального освітнього середовища у вигляді спеціально створеної навчальної групи. Це середовище містило посилання на зовнішні інформаційні ресурси мережі, робочі навчальні програми вивчення дисципліни, методичні рекомендації з історії України, питання контрольних заходів (підсумкових модульних робіт та іспиту). В процесі навчання середовище доповнювалось матеріалами викладача з нових тем і результатами спілкування курсантів із обговорення тем, виконання завдань і навчальних проектів. Інтернет-ресурси системно використовувались під час лекцій, семінарів, проектної та самостійної роботи курсантів за програмою навчальної дисципліни.

6. Отримані результати експериментальної перевірки запропонованої методики в навчанні історії України статистично підтвердили її ефективність. В експериментальних групах було засвідчено зростання кількості курсантів із високим (із 8 до 23%) і достатнім (із 22 до 39%) рівнем навчальних досягнень та зменшення кількості тих, які перебували на низькому рівні (з 30 до 7%). Натомість у контрольних групах традиційний підхід до навчання не спричинив статистично значущих змін у навчальних досягненнях курсантів із дисципліни: високий рівень – 11% – до і 12% – після експерименту; достатній рівень – 21% – до і 25% – після експерименту.

Одержані результати експерименту дають змогу стверджувати, що мету дослідження досягнуто, а його завдання виконано.

Проведене нами дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Зокрема, потребують подальшого розроблення питання системного запровадження інтернет-технологій у навчанні суспільствознавчих дисциплін, питання протистояння інтернет-загрозам в умовах інформаційної війни, підготовки викладачів ВВЗО до використання інтернет-ресурсів у навчальному процесі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ **Статті у наукових фахових виданнях України**

1. *Шкатула О. П.* Проблеми використання навчальних ресурсів курсантами ВНЗ при вивченні суспільствознавчих дисциплін // Український педагогічний журнал. 2017. № 1. С. 104–109.
2. *Шкатула О. П.* Способи використання ресурсів мережі Інтернет при вивченні суспільствознавчих дисциплін // Наукова педагогічна думка. 2017. № 2(90). С. 24–29.
3. *Шкатула О. П.* Кіберзагрози навчально-пізнавальній діяльності курсантів // Наук. записки. Сер.: Педагогічні науки. Кропивницький, 2017. Вип. 156. С. 160–166.
4. *Шкатула О. П.* Перевірка ефективності методики використання Інтернет-ресурсів курсантами в процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін // Освіта та педагогічна наука. 2017. № 1(166). С. 52–59.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав із напрямку, **з якого підготовлено дисертацію**

5. *Шкатула А. П.* К вопросу использования социальных сетей в учебном процессе // Scientific discussion. Praha, 2017. №1(4). С. 51–55. URL : http://scientific-discussion.com/Archive/February_2017/Scientific-discussion_journal_№4_2017.pdf (дата звернення: 17.09.2017).

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. *Шкатула О. П.* До проблеми використання Інтернет-ресурсів курсантами ВНЗ // Проблеми створення, розвитку та застосування високотехнологічних систем спеціального призначення : матеріали ХХ-ої наук.-практ. конф., 28 лист. 2014 р. Житомир, 2014. С. 278–279.
7. *Шкатула О. П.* Особливості використання інтернет-ресурсів у процесі навчання // Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 3 груд. 2014 р. Суми, 2014. Ч. 3. С. 143–146.
8. *Шкатула О. П.* Інформаційні технології як фактор навчального процесу / Сучасні інформаційно-телекомунікаційні технології : матеріали Міжнар. наук.-техн. конф., 17-20 лист. 2015 р. Київ, 2015. Т. 3. С. 135–136.
9. *Шкатула О. П.* Соціальна мережа як освітнє середовище // Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 3 грудня 2015 р. Суми, 2015. С. 174–176.

10. *Шкатула О. П.* До питання використання соціальних мереж в навчальному процесі // Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 8 груд. 2016 р. Суми, 2016. Ч. 2. С. 247–249.

11. *Шкатула О. П.* Обґрунтування методики використання Інтернет-ресурсів курсантами в процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін // Проблеми та напрями вдосконалення підготовки військових фахівців з урахуванням досвіду антитерористичної операції у східних областях України : матеріали XVI наук.-метод. конф., 25 травня 2015 р. Житомир, 2017. С. 32–33.

Праці, які додатково висвітлюють наукові результати дисертації

12. *Шкатула О. П.* Особливості використання навчальних ресурсів курсантами ВНЗ // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2014 рік. Київ, 2014. С. 163–164.

13. *Шкатула О. П.* Кібернетичні загрози пізнавальній діяльності курсантів // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2016 рік. Київ, 2016. С. 144–145.

14. *Шкатула О. П.* Соціальні мережі як педагогічний інструмент // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2017 рік. Київ, 2017. С. 99–100.

15. *Шкатула О. П.* Формування вміння користуватися Інтернетом як засіб протидії агресії у кіберпросторі // Проблеми та напрями удосконалення підготовки військових фахівців з урахуванням досвіду АТО у східних областях України : матеріали XV-ої наук.-метод. конф., 21 травня 2015 р. Житомир, 2015. С. 126–127.

16. *Шкатула О. П.* Кібернетичні загрози пізнавальній діяльності курсантів // Проблеми та напрями вдосконалення підготовки військових фахівців з урахуванням досвіду антитерористичної операції у східних областях України : матеріали XVI наук.-метод. конф., 25 травня 2017 р. Житомир, 2017. С. 164–165.

17. *Шкатула О. П.* Особистість курсанта у вірт-середовищі // Соціально-психологічний портрет військового професіонала : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 14 – 15 груд. 2017 р. Житомир, 2017. С. 112–116.

АНОТАЦІЇ

Шкатула О. П. Методика використання курсантами вищих військових навчальних закладів інтернет-ресурсів у процесі навчання історії України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (історія та суспільствознавчі дисципліни). Інститут педагогіки НАПН України, – Київ, 2018.

У дисертації проаналізовано різні підходи до використання інтернет-ресурсів у процесі навчальної діяльності вищих військово-навчальних закладів. Визначено особливості використання інтернет-ресурсів курсантами у процесі навчання історії

України з урахуванням розвитку складових інформаційно-технологічної компетентності в умовах компетентно орієнтованого навчання.

У роботі теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено ефективність авторської методики використання інтернет-ресурсів, охарактеризовано її особливості та компоненти. Розроблено методичні умови використання інтернет-ресурсів, за яких у курсантів вищих військово-навчальних закладів ефективно покращується інформаційно-технологічна компетентність.

Ключові слова: інформаційні ресурси, Інтернет, інтернет-ресурси, курсанти ВВНЗ, педагогіка, методичні умови, компетентнісний підхід, інформаційно-технологічна компетентність, методика використання інтернет-ресурсів, історія України.

Шкатула А. П. Методика использования курсантами высших военных учебных заведений интернет-ресурсов в процессе обучения истории Украины. – На правах рукописи.

Диссертация посвящена проблеме использования интернет-ресурсов курсантами высших военных учебных заведений в процессе изучения истории Украины.

Актуальность проблемы использования ресурсов Интернета курсантами в процессе обучения определена изменениями, произошедшими за последнее время в мировом информационном пространстве. В частности, сегодня к подготовке будущих офицеров выдвигаются новые требования, обусловленные многофакторностью военно-профессиональной деятельности, необходимостью ускоренного формирования моральных и профессиональных качеств.

В диссертации проанализированы различные методические условия использования интернет-ресурсов, определен дидактический потенциал интернет-ресурсов для его использования курсантами высших военных учебных заведений в ходе изучения истории Украины. С целью уточнения понятийно-категориального аппарата исследования изложены общие теоретические подходы понимания сути и способов использования интернет-ресурсов в процессе обучения.

Во введении обоснована актуальность темы исследования, определены его цели и задачи, объект, предмет, дана характеристика методам и этапам опытно-экспериментальной работы, определена научная новизна и практическая значимость полученных результатов, освещены данные по их апробации и внедрению.

В первом разделе диссертации «Теоретико-методические основы исследования» осуществлен анализ смысловой и категориальной сфер исследования; определен дидактический потенциал, способы и условия использования ресурсов сети Интернет в процессе обучения.

Во втором разделе «Экспериментальная проверка использования интернет-ресурсов курсантами в процессе обучения истории Украины» исследованы формы использования высшими военными учебными заведениями интернет-ресурсов в учебном процессе на современном этапе; определены критерии эксперимента;

охарактеризованы особенности экспериментальной методики, описан ход и результаты экспериментального обучения.

Результаты проведенного эксперимента показывают, что в современных условиях использование интернет-ресурсов повышает эффективность процесса обучения, способствует формированию у курсантов системных знаний об основных фактах, событиях, явлениях, тенденциях в Украине, а также осознанию ими ценности жизни человека, необходимости укрепления национальных интересов, суверенитета, целостности и независимости Украинского государства. То есть контрольный этап педагогического эксперимента доказал эффективность авторской методики использования интернет-ресурсов в процессе обучения курсантов истории Украины, что, в свою очередь, ускоряет формирование у курсантов информационно-технологической компетентности.

Ключевые слова: информационные ресурсы, Интернет, интернет-ресурсы, курсанты, педагогика, методические условия, компетентный подход, информационно-технологическая компетентность, методика использования интернет-ресурсов, история Украины.

Shkatula O.P. Methodology on Internet Resources Usage by Cadets of higher military educational institutions in Studying of the history of Ukraine. – On the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of a candidate of pedagogical sciences on the specialty 13.00.02 - theory and methods of teaching (history and social science disciplines). - Institute of Pedagogics of National Academy of Sciences of Ukraine, - Kyiv, 2018.

Different approaches to the use of Internet resources in the process of educational activity of higher military educational institutions are analyzed in the dissertation. The features of the use of Internet resources by the students in the process of studying the history of Ukraine are determined considering the development of the components of information and technological competence in conditions of competently oriented training.

In the work, the author's methodology of using Internet resources is proved theoretically substantiated and experimentally tested, its features and components are characterized. The methodical conditions of use of Internet resources are developed, in which the information and technological competence of the students of higher military educational institutions is effectively improved.

Key words: information resources, Internet, Internet resources, cadets, pedagogy, methodological conditions, competent approach, information and technological competence, methods of using Internet resources, the history of Ukraine.